

Bazar, 20 oktyabr 1918-ci il, nömrə 17

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 13 məhərrəmülhəram sənə 1337. 20 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisində edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərizə versinlər.

Maarif naziri: Yusifbəyli Nəsim bəy

ELAN

Şəhərdəki mağaza və dükən və bilümm [ümmüm] lövhə bulunan məhəllərdə bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə türkcə olaraq yazılacaqdır. (Lövhənin yuxarısında türkcə olmaq üzərə aşağısına da rusca yazıla bilər.) Bu xüsus bu on beş gün zərfində xitam bulmuş olacaqdır.

Mərkəz Komandanlığı

ƏRAZİ NƏZARƏTİ DƏFTƏRXANASINDAN

Bir çox məhəlli ərazi və dövlət əmlakı idarəsindən asılı olan ərizələrin Ərazi nazi-

ri adına verildiyindən naşi elan olunur ki, bu növ ərizələrin Nəzarət dəftərxanasında saxlamayıb tez həll edilməsi üçün bilavasitə məhəlli topraq və dövlət əmlakı idarələrinə verilməsi mütəmənnadır [xahiş olunur].

701

Gəncə Şəhər İdarəsinə Otaq vergisi (kvartirni naloq) şöbəsində müvəqqəti olaraq 3 nəfər məmur (agent) lazımdır. Şərait və təfsilatı iş vaxtında Gəncə Şəhər İdarəsinin kargüzarından bilə bilər.

ELAN

Ərzaq naziri həzrətlərinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə noyabr ayının 2-si səhər saat 10-da Gəncə şəhərində Arakelovun evində həcz [müsadirə] olunmuş və iləridən qalmış şeylər müzayidə [hərrac] ilə satılacaqlardır. Satılan şeylər bunlardır: fərş, ipək yaylıq, ipək parça, çit, mis qab, zibilli qənd, yaramaz un, şlanq rezin şinlə, sandalya əqsamı [hissələri], pianino, kəpək, yun, zibilli buğda, körük, inək və qoyun dərisi, duz, qarçs və sairə.

Ərzaq nazirinin quberniya vəkili

Katib

206

* * *

Əhməd paşa həzrətləri Qafqaz İslam Ordusu komandanlığı dairəsində saat doqquzdan on ikiyə qədər ziyarət edəcək zəvəti [şəxsləri] qəbul edəcəkdir.

* * *

İKİ SİMAYI-SİYASININ MÜHARİBƏ HAQQINDAKI MÜTALİƏLƏRİ MÜNASİBƏTİLƏ

Bütün ənzari-miləl və əqvamın [millətlərin və qövmlərin nəzərlərinin] kəməli-diqqətlə bəkləməkdə olduqları bir həqiqət var. O həqiqət də 51 aydan bəri cahən səhnəsində oynanılmaqda olan bu fəcayeyi-hailənin [qorxunc faciələrin], bu qiyaməti-xunini-hərbini [müharibənin qanlı qiyamətinin] son pərdəsidir. Fəqət bu son “pərdeyi-hərb”in qarşısında çeşmduzi-intizar olan [intizarla gözlərini dikən] bədbəxt tamaşaçıların çırpınmalarına, ayaq döymələrinə, vəlvələ qaldırmalarına rəğmən, faciə aktyorları pək laqeyd, pək məğrur... Aktyorlar: “İstədiyiniz qədər bağırın, əzilin, üzülün! Həpsi əbəs, həpsi beyhudə... Pərdə öz vaxtında açılacaqdır” sözlərinə bir də xəndeyi-istehzalarını [istehzal gülüşlərini] tərifiq edirlər [qoşurlar]. Aktyorlar müstəğni [etinasız], tamaşaçılar istecalkar [səbirsiz]... Ara-sıra ənzari-tamaşağərani [tamaşaçıların nəzərlərini] tənvir edən [ışıqlandıran] elektrik ziyaları da dəqiqəvi... yenə işıqlar parladı, söndü. Pərdə qalxmır. Müntəziri-tamaşa olanlar-

dakı [tamaşanı gözləyənlərdəki] xələcan [səbirsizlik] və həyəcanı təsəvvür et! Zavallı tamaşaçılar artıq məyus və dilşikəstə [qəlbi sınımış]... Aktyorlar yenə də məsnədnışin olanlar [yüksək bir mövqeyə çatanlar] kimi məğrur və laqeyd... Pərdə açılmayır. Nə vaxtda açılacaq?! Burası da məchul... Hal böyləcə davam edərək gedir. İstiqbal-dan də səs yox. Orası da bir cahani-mübhəm, bir aləmi-əbkəm [lal bir aləm]... Ati – bir xamuşiyi-mütləq [mütləq bir sükunət]. Öylə isə halı [indiki zamanı] gözdən keçirəlim:

Həyatımızın üfüqlərində təraküm etmiş olan [toplaşan] buludların, o qaralıq və kəsif səhabələrin [buludların] yavaş yavaş dağılmaları şöylə dursun, sanki gündən-günə, dəqiqədən-dəqiqəyə bir qat daha peydayi-zəlam [zülmlətlər meydana gətirmək] və təşdiditəkəsüf etməklə [kəşifliyi artırmaqla] gələcək həyatımıza bir sətreyi-zülmət və mübhəmiyyətlər [zülmət və bilinməzlik pərdəsi] örürlər (hörürlər); div-əndam [div boyda] və cəhənnəm-nümun [cəhənnəmi andıran] topların ağızlarından çıxan rüudlar [göy gurultuları], bərqlər [şimşəklər], ölümlər yaradan atəşlər, cəhənnəmlər hələ də afaqi-müqəddərati-miləldə [millətlərin müqəddəratının üfüqlərində] müənnidanə [inadlı] bir surətdə peydayi-təkəsüf edən [kəşiflik göstərən] şu buludların dağılmaqlarını, yenə də cəhənnəmi [cəhənnəm kimi alovlu] bir bəlağət və təlaqətlə [səlisliklə] elan edib dururlar. Əvət, topların bəlağəti-cəhənnəmiyyəsi mü-

haribənin davamını bizə anladır; pək çox da atəşin bir bəlağətlə... Son pərdəyi-hərb və qıtal [müharibə və qırğınların son pərdəsi] hələ qapalı, tamaşaçılar da açılmasına didəduzi-intizar [intizarlı nəzərlərini dikmişlər]...

Hərbi-cahanşümülün dörd ilini ikmal edərək [başə vuraraq], beşinci sənəsinin də rübünə daxil olması mənə iki siyasi simanı xatırlatdı. Müharibəyi-ümumiyyə haqqındakı əfkar və bəyanatı-siyasiyyələrinin nə qədər doğru, nə qədər müsib [yerində] olduğu həqqayiqi-vaqəə [hadisələrin həqiqəti] ilə sabit və mübərhən [sübut olunmuş, dəlillərlə sübuta yetirilmiş] olan bu iki siyasidən biri İngiltərənin Hərbiyyə naziri-qəriqi [suda boğulmuş Hərbi naziri] Lord Kitçener, digəri də almanların “xüdəvəndi-cəng – hərbi tanrısı” Feldmarşal Hindenburgdur. Məlum olduğu üzrə, cahansuz [dünyanı yaxan] ümumi müharibənin elanını mütəəqib [elan ediləməsinin ardınca], bir çox haizi-məlumat siyasilər [məlumatlı siyasi xadimlər] hərbin nə vaxtda xitam-pəzir ola [başə çata] biləcəyi haqqında pək çox əfkar və mütəliatda bulundular [müləhizə yürütdülər]. Fəqət onların əfkar və mütəliatları müvafiqi-həqiqət olmadı. Hərbin bu günə qədər imtidadı [uzanması] isə bütün o zünun və təxminatı-siyasiyyələri [siyasi zən və təxminləri] təkzib edən dəlail və bərahini-müqneədənir [qənaətbəxş dəlil və sübutlardandır]. Bir çox siyasiyyun, hərbin nə vaxtda qurtaracağına dair belə vaxt təyin etmişlərdi. Şu zənlər həp xəyaldan

ibarət olub qaldı. Lakin Kitçener* və Hindenburgun təxminatı-siyasiyyələri isə boşə getmədi, doğru çıxdı. Nasıl doğru çıxdı? İştə:

– Müharibəyi-ümumiyyə nə vaxta qədər davam edə bilər? Bu xüsusdakı mütəliatınız, əfkarı-siyasiyyəniz nə mərkəzdədir?

Fərdəyi-hərbdən [müharibənin başlamasından] bir az sonra Kitçenerdən böylə bir sual sorulmuş, naziri-qəriq də müxatəbinə [xıtab edilən şəxsə] şu cavabı vermişdi: “Bu böyük müharibə beş sənə davam edə biləcək mahiyyəti haizdir [mahiyyətdədir]. Çünki almanlar beş illik bir mübarizəyə hazırlanmışlardır. Binaileyh [ona görə], Almaniyə haqqındakı bir taqım şayiət [şayiələr], müvafiqi-həqiqət olmaqdan pək uzaqdır. Məsələn, deyilir ki, Almaniyənin mənbəyi-qüvvəsi bitmək, tükənmək üzrədir. Almaniyə aclıq saiqəsi [səbəbi] ilə təslimə məcbur olacaqdır. Bu sözlərlə ciddən kəndimizi aldatmış olarıq. Düşmən güclüdür. Son dərəcə mətənatlıdır. Xəyalat və indiyatı [xəyalları və uydurmaları] buraxaraq, həqiqətə inanmalıyıq!”

İştə dəfni-dəryayi-əbədiyyət olan [əbədiyyət dənizində basdırılan] Kitçenerin məhsuli-zəkəyi-siyasisi [siyasi zəkəsinin məhsulu]...

– Bu aləmşümül müharibədə hangi

*Xeyli zaman bundan əvvəl Lord Kitçener bir məmuriyyəti-mühimmə [vacib bir tapşırıq] ilə Londradan Petersburqa gələrkən, Almaniyə təhtəlbəhrləri [sualtı gəmiləri] tərəfindən rakib olduğu [mindiyi] gəmi və məiyyəti ilə bərabər qəri-dəryaya [dənizin dibinə] endirilmişdi.

tərəf qalib və hangi tərəf məğlub olacaqdır?

Müharibədən bir qaç ay keçmiş bulunurdu. Mətbuat mühərririndən bir zat Hindenburg ilə müləqatda bulunmuş [müsaibə aparmış], fəvqdəki [yuxarıdakı] suala cavab istəmişdi. Müşarileyh [adı çəkilən] general dəxi atidəki [aşağıdakı] mənidar [mənalı] cavabı vermişdi: “Bu təxribkar dünya müharibəsində hangi millətin, hangi müharibə dövlətin ürüqü-ə’sabı [hissləri və əsəbləri] mətin və sağlam isə o, zəfəryab olacaqdır.” Bundan anlaşılan şudur ki, ə’sabü-üruqu sağlam və mətin olmayan millətlərin də məğlubiyəti mühəqqəqdır [qaçılmazdır]. Veyl olsun [vay halına] həyatda məğlub olanlara!

İştə xüdəvəndi-cəng Hinderburqun da səməreyi-dəhayi-siyasisi! Filhəqiqə [doğrudan da], millətlər arasında sərzedeyi-zühuri-dəhşət olan [dəhşətləri meydana çıxaran] bu məhşəri-hərbü-cidaldan öylə qanlı vəqəə və faciələr törədi ki, –hələ də törəməkdədir– şu fəcayeyi-xunin [qanlı faciələr] qarşısında mətanətli dura bilmək üçün çox sağlam ürüqü-ə’saba ehtiyacımız vardır. Mətanəti-qəlbiiyyəyə malik olmayan, ürüqü-ə’sabı zəif olan bir millət, bir heyəti-ictimaiyyə, “xüdəvəndi-cəng”in dediyi kimi, bu hərbi-haildə [qorxunc müharibədə] məğlub olacağı bütün-bütünə şübhədən varəstə bir həqiqətdir. Türklərin ədibi-ə’zəmi [ən böyük ədibi] Namiq Kamal bəy də “hərb ilahi” Hinderburqun söylədiyi

mənada xaməranı-irfan olmuş [irfanla qələm oynatmış], demişdi ki:

*Edər tədviri-ələm bir məkinin qüvveyi-əzmi
Cahan titrər səbati-payi-ərbabi-mətanətdən*

Bir heykəlsazı-mümtazın [gölkəmlı bir heykəltərəşin] da şu sözlərinə ətfi-nəzəri-diqqət edəlim [diqqətlə nəzər yetirək]: “Gözəlliklə çirkinlik qarşı-qarşıya duracaq olarlarsa, gözəllik zəfəryab olar. Təbiət ilahi xətvələrlə [addımlarla] daima iləriyə doğru gedir, daima gözəlliyə meyl edir.” Hüsn [gözəllik] qüvvətin səməərəsi, çirkinlik də zə’f [acizlik] və mərazin məhsulu deyilmidir? Öylə isə miləşümül [bütün millətləri əhatə edən] hər b qarşısında qayətdə [son dərəcə] qüvvətli və mətanətli bir mövcudiyətlə durmalıyıq ki, hüsnara [gözəllikləri artıran] bir həyati-zəfərpərvəranəyə [zəfərə çatdıran bir həyata] bəhəqq [doğrudan da] məzhər [nail] ola biləlim. Nasıl ki, böyük qardaşımız olan Osmanlılar beş yaşına qədəm qoymuş şu müdhiş müharibeyi-üz-mada [ən böyük müharibədə] nə dərəcədə sağlam olduqlarını bütün mənası ilə göstərmiş oldular. Və hər b davam etdiyi müddətcə də göstərəcə, səməreyi-müzəffəriyyətlərini də iqtıfat eyləyəcəklərdir [qələbələrinin meyvələrini toplayacaqlar]. Bütün yar və əğyara [dosta-düşməne] isbat etmiş olacaqlardır ki, türklərin ürüqü-ə’sabı heç bir zaman, heç bir hərbdə titrəmədi, titrəməyir və titrəməyəcəkdir.

Bakı, 12 məhərrəm 1337

[19 oktyabr 1918]

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

LALƏ*(Səlma Səlim Sirriyə)*

*Bir çiçəyəm, adım lalə
Gül, bənəksə bana halə
Bağçaların məlikəsi
Çıldirtaram bən hər kəsi*

*Sarı, mor, al, bəyaz, pənbə,
Bularsan hər rəngi bəndə.
İncə ruhlə aski türklər
Sünbüldən çox bəni sevər.*

*Xəlifələr əllərində
Ehtişamla daşırlardı.
Sultanların bellərində
Lalələrdən kəmər vardı.*

*Rənglərimə baxarlardı,
Bir çox isim taxarlardı,
Simtənlər, duşizələr,
Şahbanular, nələr, nələr...*

*İlhamıydım bən Nədimin,
Sevgilisi İbrahimin,
Bayıladı şən vəzirilər,
Sıra-sıra bizi dizər.*

*Bağçıvanlar müştəriyə:
“Buyrun, üç yüz altun” deyər.
On üç bahar fəqir, zəngin
Lalələrlə yapdı ayin.*

*İsmi[mi] bir dövrə verdim,
Öylə məqbul bir çiçəkdim.
Sonra bəni unudular,
Toprağımı qurudular.*

*Heç olmazsa xatirəmi
Siz çocuqlar saxlamazmı?*

*İstanbul, 1918
Ruşən Əşrəf*

*Məktəblərə dair***YENƏMİ QƏFLƏT?**

Hər nə qədər şu iyirminci əsri-tərəqqidə məktəb və mədrəsələrin lüzumundan bəhs etmək gülünc bir şey isə də, fəqət bir qaç gündən bəri Maarif Nəzarətinin milliləşən edadi siniflərinə çocuqlarımızın yazılmaları haqqında verdiyi elanlara qarşı hələ xalqımızın canlı cənazə kimi durmaları və övladlarını o siniflərə yazdırmamaları, bizi on-on iki sənə bundan müqəddəm [əvvələ] qədər milli məktəblər haqqında etdiyimiz fəryadlar kimi, yenə bu gün bir taqım fəryadlar etməyə məcbur edir.

Halbuki bu yolda ediləcək fəryadlar o millətə yaxışır ki, o, məktəb və mədrəsələrin lüzumunu, təhsili-ülum və fününun [elm və fənlərin təhsilinin] əhəmiyyətini anlamasın və onu təqdir etməkdən aciz olsun. Binaileyh, bu gün artıq millətimiz məktəb və mədrəsələrin lüzumunu anlayır. Ülum və fününun əhəmiyyətini bilib, onu təqdir edir. Buna görə, bədəvi bir millətə bağırır, çağırır kimi bir taqım fəryadlar qoparmaq istəməyiriz. Odur ki, doğrudan-doğru sədədə [əsas mətləbə] keçərək deyiriz:

Əfəndilər!

Bu gün artıq əsrlərdən bəri o alçaq missionerlərin təhti-əsarətində [əsarəti altında] bulunan məktəblərimiz və baxüsus edadilərimiz o əsarətdən qurtuldu və o zalımların o məktəblərdə təqib etdiyi o mənhus məfkurələr

bərbad edildi. Onun yerinə şimdiki türk qayələri, islam məfkurələri doğmağa başladı.

Xülasə, bu gün Maarif Nəzarəti artıq o əski məktəbləri, o zəhərli proqramları yıxıb dağıtdı və bu surətlə əsrlərdən bəri övladlarımızın çəkdiyi o ruhi əziyyətlərə, o mənəvi məşəqqətlərə xatimə çəkdi. Bir tərəfdən Hərbiyyə Nəzarəti vətəni müdafiə etmək üçün qüvvət orduları təşkil etdiyi kimi, digər tərəfdən Maarif Nəzarəti də vətənin ehtiyacatı-milliyə və mənəviyyəsinə [milli və mənəvi ehtiyaclarını] təsviyə etmək [aradan qaldırmaq] üçün şanlı bir mərifət ordusu təşkil edir ki, bu ordu ancaq bizi və vətənimizi rəhincata [qurtuluş yoluna] sövq edə biləcək.

Binaileyh bir vətənin ki belə bir ordusu olmaz, bir millətin ki belə bir ləşkəri bulunmaz, o vətən, o millət heç bir vaxt səadətə nail olamaz. Daima həqiqir, səfil, zəlil olub başqalarının yumruqları altında əzilər.

Bu gün vətəni sevirəm, milləti istəyirəm deməklə vətən sevilməz, millət istənilməz. Vətəni sevən, millətini istəyən, onlara fədakar övlad yetişdirməyə çalışır. Bir kəndi-kəndinizə, daha doğrusu vicdanınıza sorunuz, sorunuz ki, nədən biz Qafqaziyada yaşayan müsəlmanlar, bütün millətlərdən ziyadə olduğumuz halda, daima onların təərrüzlərinə [hücumlarına], təcavüzlərinə, sərzənişlərinə [danlaqlarına] hədəf olmuşuz?!

Əgər bu sualı vicdanınıza vermiş

olsanız, onda əmin olunuz ki, vicdanınız: “Onlar yatmadı, çalışdı, istiqbalı [gələcəyi] düşündü; onunçün övladlar yetişdirdi. Heyhat ki, sən yatdın, çalışmadın, istiqbalı düşünmədin, onunçün övladlar yetişdirmədin. Odur ki, onların təərrüzlərinə, təcavüzlərinə, sərzənişlərinə hədəf oldun” deyə cavablar verəcək. Fəqət bilməm ki, siz bu cavablardan mütəəssir olacaqmısınız?!

İştə, vicdanınızın sizə verdiyi şu cavablardan mütəəssir olduğunuzu o vaxt isbat edə biləcəksiniz ki, vətənmüqəddəsimizə müqtədir övladlar yetişdirmək üçün qəzetəmizin baş tərəfində Maarif naziri Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinin edadi məktəbləri haqqında verdiyi elanı oxuyub, onu bir an fəvri etməyərək [bir an belə itirmədən] icraya atlasınız və dərhal çocuqlarınızı edadi məktəblərinə verməklə amali-milliyə və vətəniyyətimizi təmin etməyə çalışsınız!

Rza Zaki

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 3
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

**Mehməd Əmin bəy
ORDUNUN DASTANI**

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Nasıl olur, hər üfqündə Kamalların,
Sinanların

Cameləri parıldayan,
Nədimlərin, Nəf’ilərin sazlarını

hayqırtıdan
 Bu dünyanın ən sevimli, gözəl şəhri
 əldən çıxsın?
 Bir böyük türk xaqanının yüksəltdiyi
 bir hasarda
 Rus çarının qara quşlu bayraqları
 dalğalansın?
 Peyğəmbərin, fatehini mədh etdiyi bir
 diyarda
 Bu fatehin sənduqəsi, kəmiqləri
 parçalansın?

Mümkünmü ki, beş əsrdir bizə xütbə
 dinlətdirən
 O mübarək məbədlərin o minlərcə
 minbərindən
 Bizə öc, kin duyanların
 Çirkin bayquş qəhqəhəsi kimi məlun
 səsi gəlsin?
 O tarixi düşmənlərin
 Qılıcları, süngüləri gözlər oysun,
 qəlblər dəlsin?
 Və o zalım kazakların pəncəsində pak
 qadınlar,
 Türk və islam gəlinləri saç yolsunlar,
 hıçqırsınlar?

* * *

Ey atalar, ey yurd üçün uğraşanlar!
 Ey ölümə yalınqılıc yürüyənlər!
 Ey divlərin leşlərini sürüyənlər!
 Ey mərama qan içində ulaşanlar!

Fərat, Seyhan, Çorox, Meriç...
 Bu irmaqlar
 Bizə sizin ömrünüzü nəql eylədi,
 O minlərcə xatirəli saf ocaqlar
 Xoyunuzu, törənizi həp söylədi.

Bu gün bizim ruhumuzda siz varsınız,
 Bir qındakı qılıc kimi köksümüzdə,

Bir qəlbədəki iman kimi özümüzdə
 O atəşli dəhanizla yaşarsınız.
 Biz sizlərin yaxdığınız həmiyyəti
 Bir mehrabın nuru kimi
 söndürmədik,
 Qəlbimizə saçdığınız fəziləti
 Sədəfdəki inci kimi əsirgədik.

Bu xilafət, bu səltənət, bu məmləkət,
 Onun altun bəldələri, kə'bələri,
 Sarayları, məbədləri, türbələri,
 Bütün vətən sizdən bizə bir əmanət!

Bunlar üçün silahlara sarılmayan
 Biləkləri qara ilan zəhərləsin!
 Düşmənlərə gərilməkdən qısırqanan
 Köküsləri zalım dərdlər, qurdlar yesin!

Bizə sizin yatdığınız qanlı torpaq,
 Yeddi qat göy, tanrı şahid olsunlar ki,
 Düşmənlərin bizdən almaq istədiyi
 Torpaqlara yad ayaqlar basmayacaq!

Biz həpimiz sipərlərə giryorkən
 Bu yerləri birər məzar biləcəyiz.
 Həyatını, hüququnu biz gənclərdən
 Dava edən vətən üçün öləcəyiz!

* * *

Baxın, bütün Çanaqqala qızıl-qara,
 Dörd üfük də yara kimi qanamada.
 Şu Rumeli bir anasız öksüz kimi,
 Anadolu hicran dolu kökü kimi.

Dün tac kimi yanan səhər
 Bu gün kəsik bir baş kimi qana batmış,
 Dün uzaqdan qızlar kimi gülən yerlər
 Bu gün birər timsah kimi suya yatmış.

O sürülər gəzən yaşıl ovaların
 Hər birində canavarlar,

çayının şərq sahilindəki hücumları həmçinin müvəffəqiyyətsiz olmuşdur. Flaxas qərbində zirehli avtomobillərlə düşmənin dəf edilməsində Birinci Landver firqəsi [diviyası] şücaət göstərmişdir.

– Cənub-şərq müharibə meydanından xəbər verirlər ki, Yaqodina ilə Niş arasındakı təzə cəbhəmizdə düşmən Morava qərbində Kruşevaç ilə Aleksinaça çatmışdır. Həmin xətdə vəqə olan düşmən hücumları dəf edilmişdir.

– İstanbul, 10/17. Bütün cəbhələrdə əhval təbəddülsizdir [dəyişməmişdir].

– Berlin, 10/17. Axşam alınan rəsmi xəbərlərdə deyilir ki, Le-Kato ilə Uaza arasında düşmən təzə hücumlar başlamışdır. 36 kilometr məsafəsindən ziyadə olan cəbhədə düşmən böyük güc ilə cəbhəmizi yarmaq istəmişsə də, müvəffəqiyyət qazana bilməmişdir. Hücum edən düşmən əsgərlərinin bir hissəsi bizim xətlərimiz qarşısında, digər hissəsi isə topxanamız mövqeyi qarşısında məğlub olmuşlardır.

– Vyana, 10/17. Alınan rəsmi əsgəri xəbərlərdə deyilir ki, Zibenqeymen yanında İtalya kəşfiyyat dəstələri dəf edilmişlərdir. Albaniyada Tirana şimalında müharibələr vəqə olmuşdur. Serbiyalılar Morava qərbində irəli hərəkət etmişlərdir. Kruşevaç şərqində vəqə olan hücumlar dəf edilmişdir.

– Lion, 10/16. Fransa simsiz teleqrafının verdiyi xəbərə görə Kral Albertin komandasında vəqə olan İngiltərə-Belçika hücumları çahaşənbə günündə müvəffəqiyyət ilə davam et-

mişdir. Hücum edilən bütün cəbhə boyu beş-altı kilometr məsafəsində irəli edilən hərəkət dayandırılmışdır. Belçika əsgərləri Torhutun yaxınlığındadırlar. Cənuba tərəf fransız əsgərləri Lixtervelddən Rulerə gedən dəmiryol xəttini keçmişlərdir. İngilis əsgərləri Kortreykə qədər irəliləyib Meneni almışlardır. Bu əməliyyatı-hərbiyyələr [hərbi əməliyyatlar] əsnasında bir çox əsir alınmışdır.

– Vyanadan xəbər verirlər ki, Avstriya Hökuməti ərzaq şeyləri əvəzinə Lehistana büsbütün muxtariyyət verməyə hazırdır.

– Berlindən xəbər verirlər ki, Vilson tərəfindən Almaniyaya verilən notada 14 maddənin bilamümaniyət [maneəsiz] əmələ gətirilməsi təkid edilməkdədir.

– Xristianiyadan xəbər verirlər ki, Portəgizdə böyük iğtişaşlar vəqə olmaqdadır. Mühasireyi-əsgəriyyə [hərbi blokada] elan edilmişdir.

– Stokholmdan verilən xəbərlərə görə, Türkiyə Hökuməti Amerikaya nota göndərüb, Vilsonun notası əsasında sülh müzakirəti başlanması təklifində bulunmuşdur.

– Berlindən bildirildiyinə görə, Varşava sosial-demokratları ümumi tətillər elan etmişlərdir. Demokratik tələbatını haiz olan tətillər, müvəffəqiyyətli keçmişdir.

– Vyanadan verilən məlumata görə, Polşa-Venqriya Şurası Varşavada mühüm işlər müzakirəsindən ötrü Polşa sosial-demokrat nümayəndəsini dəvət etmişdir.

TƏBLİĞİ-RƏSMİ **[RƏSMİ MƏLUMAT]**

1. Dərbənd cəbhəsində: 16/10/34. Tərəfeyn arasında xəfif topçu atəşi təati edildi. [iki tərəf arasında qarşılıqlı yüngül topçu atəşləri meydana gəldi.] Bir düşmən təyyarəsi mövazemiz [mövqelərimiz] üzərində bir müddət təyəran etdi [uçdu]. Bütün sükunət vardır.

2. Digər məntəqələrdə sükunət vardır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Ruşən Əşrəf bəy şəhərimizdə

İstanbulda çıxan “Yeni gün” qəzetəsi mühərrirlərindən, türklərin incə və zərif şairlərindən Ruşən Əşrəf bəy şəhərimizi təşrif buyurmuşlardır. Kəndiləri burada bulunduğu müddətcə Bakı əhalisinə bir qaç konfrans verməklə bərabər, qəza və qəsəbələrini dolşaraq oralardakı qardaşlarımızın da fikirlərini açacaq konfranslar verəcəyi istixbar edilmişdir [xəbər verilmişdir]. Bu hərəkət və irşadından dolayı qəzetəmiz millətimizin mədyun [borclu] olduğu təşəkküratı şimdiden əda etmək üçün pək böyük bir hissi-minnətdari duyur və kəndisini alqışlayır.

Hacı Əhməd paşanın Bakıya vürudu [gəlişi]

Bir qaç gün bundan müqəddəm Qafqaziya İslam Ordusu Baş koman-

danı, fəriq Nuri paşa və Ənvər paşa həzrətlərinin pədərləri [ataları] Hacı Əhməd paşa həzrətləri xüsusi qatarla Bakı şəhərinə varid olmuşdur. Hacı Əhməd paşa həzrətlərini istiqbal üçün Azərbaycan Hökumətinin Daxiliyyə naziri Behbud bəy Cavanşir və Hökumət kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanov “Ələt” mövqifinə [stansiyasına] getmişdilər. Şəhər mövqifində Hacı Əhməd paşa həzrətlərini şəhər əhalisi tərəfindən Bələdiyyə İdarə nümayəndələri pişvaz etmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsi rəisi əvəzində M. Y. Mehdiyev və islam əhalisi nümayəndələri möhtərəm müsafirə təbrik nitqləri ilə müraciətdə bulunub, əsgəri qitəat [hərbi hissələr] isə bu möhtərəm müsafiri musiqi ilə qarşılamişlardır. Hacı Əhməd paşa həzrətləri şəhər mövqifindən Nuri paşa həzrətlərinin nəzdi-alilərinə təşrif buyurmuşlardır.

Əhməd paşanı ziyarət

– Baron fon der Qolts, Əhməd paşa həzrətlərini ziyarət eyləmişdir və əsnayi-mülaqatda [söhbət əsnasında] türk və islam aləmində inqilabati-əzimə və mühimmə [böyük və mühüm inqilablar] vücuda gətirən iki generalın babası [atası] və bir generalın qardaşını ziyarət etməklə məhzuz [məmnun] olduğunu dərmian [ifadə] eyləmişdir.

– Bakı erməni camaatı tərəfindən Bakı erməni mürəxxəsəsi [nümayəndəsi] ilə müsyö Kukasov və digər bir zat Əhməd paşa həzrətlərinə bəyani-xoşamədi [xoş gəlmişsiniz demiş] və Os-

manlıların Azərbaycanda bila-təfriqi-dinü-məzhəb [din və məzhəb fərqi olmadan] bilcümlə əhaliyə hüququnu mühafizə xüsusunda siyyanən [bərabər] müamilə [rəftar] eyelədiklərindən dolayı ərzi-təşəkkürat eyeləmişlərdir.

***

Necə ki məlumdur, Maliyyə nazirinin əmrilə Bakı xəzinəsindən Bakı bonu əvəzinə Zaqaqaz pulu dəyişilməsi fəsx edilmişdir. Şimdi isə bu qanuna baxmayaraq Bakı şəhərinə ərzaq gətirmək arzusunda olan tacirlərə nisbətən yenə də bu qanunun iadə edilməsi hökumət tərəfindən qət edilmişdir. Uyezd naçalnikləri məhəllələrdə satılıb, yaxud alınan malların müəyyən qiymətini bilməlidirlər ki, məhdud əndazədə pul dəyişdirmək mümkün olsun.

Maliyyə nazirinin əmrilə “Kazyon-naya palata” [Xəzinə palatası] Gəncədən Bakıya köçürülmüşdür.

***

Bakı Ticarət məktəbi bununla xəbər verir ki, məktəbin hamı siniflərinə yeni mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunur. Xahiş edənlər saat 10-dan birədək Merkuriev caddəsində 34 nömrəli evdə Şeffərinski musiqi məktəbində yazılmalıdırlar. Telefon nömrə: 82-5.

***

Maarif nazirinin müavini H[əmid] b[əy] Şahtaxtinski Gəncədən Bakıya gəlmişdir.

***

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-də Bakıdan Dərbəndə birinci yük və sər-

nişin qatarı göndərilmişdir. Gələcəkdə vaqonların ədədi artarsa, Dərbənd-Bakı arasında müntəzəm bir surətdə qatarlar işləyəcəkdir.

***

Azərbaycan dəmiryolunun müdiri Gürcüstan dəmiryolu müdirinə xəbər vermişdir ki, Gürcüstan mövqiflərinə [stansiyalarına] sərnişin və yük qəbul edilir. Gürcüstan dəmiryol idarəsi də bu növ müamilətdə bulunmalıdır [bu cür əməliyyatları həyata keçirməlidir].

QƏZETƏLƏRDƏN

“Yedineniye” nam Tiflis qəzetəsində işbu teleqramlar dərc edilmişdir:

Amerika cəbhəyə nə verir?

Amerika Konqresinin Avropada iqamət edən [yaşayan] 9 nəfər üzvü elan etmişlər ki, Amerikanın hal-hazırda 20 milyon əsgərliyə çağrılacaq qüvvəsi vardır. Hər sənə bu rəqəmin üzərinə bir milyon da əlavə edilir. Hal-hazırda cəbhədə iki milyon əsgər vardır. Bir milyon əsgər də ordugahda təlim edilir. Hər gün Amerikadan 10000 əsgər çıxır. Amerikada hesabsız tufəng, pulemyot və ləvazimatı-hərbiyyə hazırlanır. 25 min təyyarə hazırlanmaqdadır. Bu təyyarələrdən ötrü 100 min kişi təlim edilmişdir. Avropada hal-hazırda 500 hərbi məkəminiz iştirak etməkdədir.

Sualtı müharibəsi önünü almaq

qəsdilə atidə [gələcəkdə], biz bir milyon tonilatoluq gəmi inşa edirik. Ən yaxın zamanda deryada, qarada, havada belə Almaniyanı geri atmağa müvəffəq olacağıız.

“Yedineniye” qəzetəsi işbu sözləri əlavə edir:

Bu rəqəmlərlə Almaniya daxili və xaricində baş qalxırmış bir çox məsələləri müqayisə etdikdə, işlərin dəyişməsi ehtimalı görünür.

İdarədən: Tiflisdə nəşr edilən “Borba” və “Yedineniye” kimi qəzetələrin yazdıqları həqiqətə səbəb olsaydı, şimdiki ingilislər Berlin, İstanbul, Vyannanı tutmuş olmalı idilər. İşbu qəzetələrin məsləkləri [əqidələri] qarenikirama [hörmətli oxuculara] artıq məlum olduğundan, bu yolda artıq məlumat verməyi zaid [üzumsuz] görürüz.

Petroqradda

Alınan məlumata görə, Petroqradda əski Sədrəzəm [Baş Nazir] Vladimir Trepov güllələnmişdir.

Orşa mövqifində [stansiyasında] Fövqəladə Komitə əmrilə Ukraynaya gedəcək jandarmaların əski şərifi Cunkovski ilə əski polis müdiri Vissarionov öldürülmüşdür.

Əski nazir Makarovun Petroqradda öldürülməsi xəbəri alınmışdır.

***

Tiflisdə nəşr olunan “Kavkazskoye slovo” qəzetəsinin mühərriri Qafqaziya yada olan alman heyətindəki məlumat bürosunun müdiri professor

Tsuqmayer ilə görüşüb bir para işlər haqqında böylə məlumat almışdır:

Vilsonun cavabı

Vilsonun cavab notasında göstərilən sülh müzakirəti şəraiti Almaniya üçün naməqbuldur. Sülh müzakirətinin mütarikə [atəşkəs] əqd edilmədən [sazişi bağlanmadan] başlanması ehtimalı vardır.

Sofiyanın zəbtı

Bolqariya paytaxtı Sofiya şəhəri müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən zəbt edilmişdir.

Qərb cəbhəsində

Burasını qeyd etməlidir ki, hərəgah müharibə uzun müddət davam edərsə, payız fəslı yavuşlaşdığına görə qərb cəbhəsindəki alman əsgərlərinin halı artıq dərəcədə yaxşılaşacaqdır. Çünki növbənöv əsgərlərdən ibarət olan müttəfiq dövlət əsgərlərinin çox hissəsi yavuşlaşmaqda olan qış fəslı üçün hazırlanmamışlardır.

Amerika-İngilis və Fransa əsgərlərinin bu axır vaxt ciddi hücumlarda bulunmaları, qış fəslinə qədər bir nəticəyə müvəffəq olmaq arzusunu andırır. Səy və təlaşa baxmayıban, İndiyə qədər düşmən əqəllən [ən azı] bir ordunu mühasirə və mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] zəbt etməyə müvəffəq olmamışdır. Müharibənin davamı Şimali Fransa və Belçika şəhərlərinin xarabazara döndərilməsinə bəis olacaqdır.

Müttəfiq Dövlətlər qış fəslinə qə-

dər bir nəticəyə müvəffəq olmasalar, ingilis hökuməti daha da artıq Amerikanın nüfuzu altına keçər.

Əsgərlərin əvəz edilməsi

Zaqafqaziyada olan alman süvari əsgərlərinin bir hissəsi Ukraynadan gələcək piyada əsgərləri tərəfindən əvəz ediləcəkdir.

Vyanada məscidi-came

Vyanadan “Sabah” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, Avstriya Hərbiyyə naziri Vyanada islam əsgərləri ehtiyacatı üçün bir came məscidi tikilməsini qərara almışdır. Bu münasibətlə islam əsgərlərinə müraciətən verilən xüsusi əmrə Hərbiyyə Nəzarəti bu müharibə müddətində müsəlmanlar tərəfindən məmləkətə göstərilən xidmətləri və müsəlmanlarla hökumət arasında bərpa edilən mehribançılığı ayrıca qeyd etmişdir.

RUSİYADA

Hacı-Tərxan təriqi ilə Orenburqdan gəlmiş müsafir, Orenburq müsəlmanları haqqında belə məlumat verir:

4 min silahlı əsgərə malik olan tatarlar kazaklar ilə bolşeviklər arasında olan müharibələrdə iştirak etməmişlərdir. Məzkur əsgərlər ancaq şəhər asayişini mühafizə etməkdə olub, müharibələrin [döyüşlərin] şəhərə daxil olmasına mümaniət [maneçilik] göstərmişlərdir. Buna binaən, hamı müha-

ribələr şəhər ətrafında vəqə olmuşdur. Şəhərdə dəfələrlə hökumət əldən-ələ keçib, nəticədə bolşeviklər tamamilə şəhərə sahib olmuşlardır. Tatar əsgərləri arasında bolşevik ruhu oyanmağa başladığından, tatar və rus bolşevikləri birləşib, şəhəri büsbütün qarətə başlamışlardır. Xüsusən şəhərin müsəlmanlar yaşayan hissəsindən təzminat tələb edilməklə bərabər, məzkur [adı çəkilən] hissə böyük xəsarətə uğramışdır. Bu əhvalatı nəql edən müsafir, may ayı ibtidalarında [əvvəllərində] Orenburqdan çıxıb, ancaq sentyabr axırlarında Hacı-Tərxana gəlib çata bilmişdir. İdil çayı münasibəti [rabitəsi] qət edilmiş imiş. Orenburqdan hamı müsəlman fəaliyyətini [fəalları] ictimai işlərdən kənar edilib, iş başına ancaq cavan fəhlələr keçmişlərdir.

“Yana vaxıt” qəzetəsi çıxmaqda davam edir. Bundan əlavə, bolşevik tatar qəzetələri çıxmaqdadırlar. Tatar mühərrirlərindən məşhur Kərimov Orenburqadır. Hacı-Tərxanda büsbütün acılıqdır. Şəhərin bir hissəsi yandırılmışdır. Bolşeviklər arasında İran təbəələrinə də az deyildir. Şəhərin bütün cinayətkar ünsürləri bolşevik firqələrinə daxildir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Bolqariya hadisətinə dair

Fəlakətin səbəbi

Vyanada nəşr edilən “N. F. P.” qəzetəsi yazır ki, Bolqariyada vəqə olmuş

hadisat[a], Bolqariya əsgərlərinin aclığı, paltarsızlığı və bunların arasında baş qalxırmış bir çox ə'raz [xəstəliklər] səbəb olmuşdur. Bolqariya ordusunda elə firqələr var ki, davanın əvvəlindən öz səngərlərində dururlar. Bolqariyanın keçən ilki məhsulət çox az olmuşdur. Bu il də 3 ay müddətində yağış yağmadığından və quraqlıqdan naşi yenə çox az məhsulat gözlənir. Quraqlıq o qədər şiddətlidir ki, paytaxtda həftələrlə su tapılmayıb, elektrik işığının və tramvayın dayandırılmasına səbəb olur. Məhsulat azlığından və ərzaq yoxluğundan, əhali arasında ərzağı hökumət kartoçka ilə təqsimə [paylamağa] məcbur olmuşdur. Bu yeni üsulu camaat artıq təəssüflə qarşıladı. Çünki Bolqariyanın əkinçi camaatı gündə 250 qram çörək aldığından xeyli narazı idi. Evlərindən cəbhəyə qayıtmış saldatlar, qoşun arasında məmləkətin bu vəziyyətini nəql etdikdə, Bolqariya əsgərlərinin ruhu büsbütün öldü.

Vilson və Bolqariya

Parisdən, Londradan, Vaşinqtondan xəbər verildiyinə görə, Bolqariyanın sülh çıxışı eylülün [sentyabrın] 10-da Vaşinqtonda Vilson ilə Bolqariya səfiri arasında qət edilmişdir. Eylülün 16-da Balfur Balkanda böyük zəfərlər gözləndiyini xəbər verdikdə, Bolqariyanın qarşıda durmayacağını bildirmiş.

“Jurnal-de-Jenev” xəbər verir ki, Bolqariya Vilsona nota göndərərək, onun məramnaməsinə razı olduğunu bəyanla, sülh konferansında Bolqari-

yanın mənafeyi gözlənersə, tərki-silah edəcəyini izhar etmişdir.

Avstriya-alman mətbuatı Bolqariya hadisəti haqqında

Nemes mətbuatında “B. T.” qəzetəsi yazır ki, bu axır vaxtda Bolqariyanın sülhə tərəf yaxınlaşdığı aşkar idi. Burası Sofiyaya getmiş Bavariya kralı Lüdviq və Berlin Müstəmləkət [Müstəmləkələr] naziri Solfa da məlum oldu. Zəif çar Ferdinand bu axırcı hadisəti tamaşaçı idi.

Malinov dəstəsi çar hökumətini yıxıb, sülh bağlamaq arzusunda olduğunu çar bilmiş idi.

Bitərəf dövlətlər mətbuatının verdiyi məlumata görə, Malinov sülh bərəsində müzakirəyə girişmişdir. Müttəfiqlər Ferdinandın xəl' edilməsini [taxtdan endirilməsini] tələb edirlər. Çar Ferdinand bunu bildiyi halda, Malinovun hökumət başına keçməsinə mümaniət [maneçilik] edə bilmədi.

Malinovun Müttəfiqlərlə əqd edəcəyi sülhdə Bolqariyanın işğal etdiyi Serbiya torpağını təxliyə edib [boşaldıb], əvəzinə Türkiyənin Avropa hissəsini işğal tələb edilir.

“F. T.” qəzetəsi yazır ki, Malinov neçə vaxtdır ki, Müttəfiqlərlə sülh danışığına girişmişdir. Qəzetə əmindir ki, siyasi dairələrdə Malinovun əleyhinə mübarizə başlanıb və bu mübarizədə Malinovun əksinə qalxışanlar müzəffəriyyətinə əmindir. Çar Ferdinand Malinovun təşəbbüsü önünü almaq istəyir. Güman edilir ki, Malinovun tə-

şəbbüsü Müttəfiqlərin verdiyi təminatdan baş vermişdir. Malinov sülh şəraitinin [Malinovun sülh şərtlərinin] Müttəfiqlər tərəfindən rəddinə ehtimal vardır. Bu surətdə Malinov hökumət başından düşəcəkdir.

Almaniya mətbuatının verdiyi məlumat

“K. M.” yazır ki, təşri-əvvəl [oktyabrın] 10-da Ukrayna ilə Krım arasında danışıq olmuşdur. Rəisi-vükəla Ukrayna bəyannaməsini oxuyub, Ukrayna ilə Krım arasındakı etilafın [razılaşmanın] şəraitini [şərtlərini] elan etmişdir. Krım heyətinin sədri Vomatoviç demişdir ki, Ukrayna tərəfindən verilən şərtlər Krım üçün qeyri-məqbuldur.

Əleyhində maddələrə cavab verməkdən ötrü təşri-saninin [noyabrın] 10-na kimi vaxt istənilmişdir.

3-dən 11 gücəcən elektrik velosipedi lazımdır. Hər kimdə varsa, xahiş olunur adresini “Azərbaycan” idarəsində qoysun. L. M. üçün.

ELAN

Dinlərin[in], vətənlərinin mühafizəsi üçün İslam ordusuna qeyd olunmaq üzrə Bakı şöbəsinə və digər kənd və qəsəbələrdəki komandanlara müraciət edənlərin miqdarı gün-gündən

çoxalmaqda, hər kəsin ətrafımızı saran din, vətən, irz və namus düşmənlərinə qarşı hazırlanmaqda olduğu böyük şükranla görülməkdədir.

1-ci maddə – Cavanların ata və analarına və özlərinə bəyan olunur ki, müəyyənsizlər indi İslam ordusuna alınmayacaqdır. Hər kim ki, ərizə yazdıracaq olarsa, kəndini, qəsəbəsini, məhəlləsini, mövlud tarixini, əsgər olan çocuğunun və atasının ismini gözəlcə qoysun, ərizənin zirində [altında] imzası xoşca oxunsun.

2-ci maddə – Mollalara və heyəti-möhtərəməyə [ağsaqqallar heyətinə] bəyan olunur ki, bir cavanın əsgərlik müayinəsində bütün erkək qardaşlarını, əqrəbalarını kətm etməsin [gizlətməsin]. Cavanların sənətini, oxuyub-yazmasını, məktəblərdə isə hangi məktəbdə və hangi sinifdə olduqlarını gözəlcə bilsin və zabit əfəndilərə he-kayə eylesin və cavanların özlərindən sual olunmasa belə, yenə zabit əfəndilərin başlarına düşürsün, anlatsın.

3-cü maddə – Xəstə cavanlar dəxi şöbələrinə məhəlləsi cavanları ilə bərabər gəlsin, vaxt keçirməsinlər. Gəlməyənlər haqqında xatalı müamələ olmaq ehtimalı olacağından, özlərini əsirgəsin. Hangi gün, hangi məhəllələr kəndi əxzi-əsgər şöbəsinə gələcəkdir – bunlar Bakı şöbəsi tərəfindən mollalara və heyəti-möhtərəməyə elan olunmuş və olacaqdır.

*İslam Ordusu Əxzi-əsgər rəyasəti
15 təşri-əvvəl [oktyabr] 34*

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrinə-əvvəl[in]də Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7
Hacıqabul	11	22	11	57
Yevlax	5	35	6	axşam
Gəncə	8	3	8	23
Ağstafa	11	15	11	23
Tiflis	3	56	-	-

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10
Ağstafa	4	22	4	47
Gəncə	7	34	7	59
Yevlax	9	44	2	4
Hacıqabul	3	24	3	39
Bakı	7	36	-	-

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 261. “Şəhərdəki mağaza və dükan və bilümmü lövhə bulunan məhəllələrdə bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə...”: Eyni elan, qəzetin 18-ci nömrəsində belə getmişdir: “... qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə...”

Adsız xəbər

səh. 262. “Əhməd paşa həzrətləri...”: Ənvər və Nuri paşaların atası Hacı Əhməd paşa nəzərdə tutulur.

İki simayi-siyasinin müharibə haqqındakı mütaliələri

səh. 264. “Edər tədviri-ələm bir məkinin qüvvəyi-əzmi / Cahan titrər səbatipay-i-ərbabi-mətanətdən”: “Nüfuzlu bir kimsənin əzmkarlığı dünyanı fırladar / Mətanət sahibinin ayağını möhkəm basması cahanı titrədir.”

“12 məhərrəm 1337”: burada tarix, hicri təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Lalə” şeiri (səh. 265) üçün lüğət

bənəkşə: bənövşə
mor: bənövşəyi
sünbül: sünbülçiçəyi
məqbul: bəyənilən

Lalə

səh. 265. Şeirdə Osmanlı İmperiyası tarixində 1718-1730-cu illər arasında əhatə edən və “Lalə dövrü” adıyla bilinən dövrdən bəhs edilir.

“Simtənlər, Duşizələr, Şahbanular”: Lalə dövründə geniş yayılmış qadın ad-

larıdır (Simtən “gümüş bədənli”, duşizə “bakirə qız”, şahbanu “padşah xanımı” mənasına gəlir).

“Nədim”: Klassik Osmanlı ədəbiyyatının ən məşhur şairlərindən olan Əhməd Nədim nəzərdə tutulur. Nədim “Lalə dövrü şairi” və “İstanbul şairi” kimi tanınmışdır.

“İbrahim”: Lalə dövründə Osmanlı sədrəzəmi (baş vəziri) olan Nevşehirli Dəməd İbrahim paşa nəzərdə tutulur. Lalə dövrünə son qoyan Patrona Xəlil üsyanı əsnasında öldürülərək cəsədi üsyançılara verilmişdir.

“Ordunun dastanı” şeiri (səh. 266-268) üçün lüğət

kəmik: sümük
uğraşmaq: çalışmaq, səy göstərmək
yalnızlıq: siyirməqılınc
xoy: adət-ənənə; xarakter
qısırqanmaq: əsirgənmək
öksüz: yetim, anasız
canavar: div, qorxunc xəyali məxluq
yanardağ: vulkan

Ordunun dastanı

səh. 266. “Kamalların, Sinanların”: “Memar Kamaləddin” kimi tanınan Əhməd Kamaləddin və Memar Sinan nəzərdə tutulur.

“Nədimlərin, Nəf’ilərin”: Klassik türk ədəbiyyatının ən böyük simaları arasında yer alan Əhməd Nədim (XVIII əsr) və Ömər Nəf’i (XVII əsr) nəzərdə tutulur.

səh. 267. “Bu dünyanın ən sevimli, gözəl şəhri”: İstanbul nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

Hacı Əhməd paşanın Bakıya vürudu

səh. 270. “Fəriq Nuri paşa”: səh. 10-dakı izaha baxın.

Bakı xəbərləri:

Əhməd paşanı ziyarət

səh. 270. “...iki generalın babası [atası] və bir generalın qardaşını...”: Əhməd paşanın oğulları Ənvər və Nuri paşalar, qardaşı Xəlil paşa (Xəlil Qut) nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən: Petroqradda

səh. 272. “...əski Sədrəzəm [Baş Nazir] Vladimir Trepov güllələnmişdir.”: 1918-ci ildə bolşeviklər tərəfindən güllələnən Vladimir Trepov, Baş Nazir olmamışdır. Çox güman ki, 1916-cı ilin noyabr-dekabr aylarında Rusiyanın Baş Naziri olan Aleksandr Fyodoroviç Trepovla qarışdırılır. Aleksandr və Vladimir Trepovlar qardaşdır.

“Orşa mövqifində... Cunkovski... öldürülmüşdür.”: Cunkovski Ukraynaya gedərək Orşa stansiyasında həbs edilərək qatardan düşürülmüş, fəqət güllələnməmişdir. Cunkovski daha sonra, 1937-ci ildə yenə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir.

Qəzetələrdən: Sofiyanın zəbti

səh. 272. “...müttəfiq dövlət əsgərləri...”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Qərb cəbhəsində

səh. 272. “...müttəfiq dövlət əsgərlərinin...”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Rusiyada

səh. 273. “Tatar mühərrirlərindən məşhur Kərimov...”: Fatih Kərimi nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər:

Fələkətin səbəbi

səh. 273. “N. F. P.”: “Noye fraye pres” qəzeti nəzərdə tutulur.

**Xarici xəbərlər: Avstriya-alman
mətbuatı Bolqariya hadisəti haqqında**

səh. 274. “B. T.”: “Berliner taqebblatt”
qəzeti nəzərdə tutulur.

“Müttəfiqlər Ferdinandın xəl’ edilmə-
sini...”: burada və davamında (xəbər boyu)
“Müttəfiqlər” deyərəkən Antanta bloku
nəzərdə tutulmuşdur.

“F. T.”: “Fossişe zeytunq” (tseytunq)
qəzeti nəzərdə tutulur.

**Xarici xəbərlər:
Almaniya mətbuatının
verdiyi məlumat**

səh. 275. “K. M.”: “Kiyevskaya mısl”
qəzeti nəzərdə tutulur.

Elan

səh. 275. “15 təşrini-əvvəl 34”: burada
il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il);
miladi təqvimlə 15 oktyabr 1918-ci ilə
uyğundur.